

OKSFORDSKA HISTORIJA ISLAMA

Bogato ilustrirana sa preko 250 slike, *Oksfordska historija islama* nudi najopširniji i najautoritativniji prikaz koji je danas moguće naći o drugoj najmnogoljudnijoj – i najbrže rastućoj – religiji na svijetu.

John L. Esposito, urednik četverotomne *Oksfordske enciklopedije modernog islamskog svijeta*, okupio je šesnaest vodećih znanstvenika, muslimana i nemuslimana, da preispitaju korijene i historijski razvoj islama – njegovog vjerovanja, zajednice, institucija, znanosti i umjetnosti. Poglavlja pokrivaju materiju koja se proteže od predislamske Arabije i kazivanja o poslaniku Muhammedu i njegovim drugovima, preko razvoja islamskog učenja, islamske kulture i imperija koje su na njoj izrasle do uticaja islama na današnji svijet. Knjiga pokriva širok spektar tema osvijetljavajući pitanja kao što su historijski susret islama i kršćanstva, uloga islama u Mogulskoj i Osmanskoj državi, rast islama u jugoistočnoj Aziji, Kini i Africi, politički, ekonomski i vjerski izazovi evropskog imperijalizma u 19. i 20. stoljeću, te muslimanske zajednice na modernom Zapadu danas.

Uz to, knjiga nudi izvanredna poglavlja o islamu kao vjeri, islamskoj umjetnosti, arhitekturi i znanostima, kao i hronologiju i bibliografiju.

Događaji u savremenom svijetu doveli su do eksplozije interesa i znanstvenih radova o islamu. Napisana za generalnog čitatelja, ali i za stručnjake, *Oksfordska historija islama* nudi najbolje do čega je recentna znanost o islamu došla u lahko čitljivom stilu i uz veliki broj ilustracija koje ovu knjigu čine potpunom.

John L. Esposito je profesor religije i međunarodnih odnosa te direktor Centra za muslimansko-kršćansko razumijevanje na Georgetown univerzitetu, SAD. Bivši predsjednik Asocijacije proučavalaca Bliskog istoka, autor je brojnih knjiga o muslimanskom svijetu uključujući *Islam: Pravi put, Islamska prijetnja: Mit ili stvarnost?* (Živinice Selsebil, 2001.) i *Što bi svatko trebao znati o islamu*. Živi u Vašingtonu.

Priredio:
John L. Esposito

Oksfordska historija islama

Selsebil
Živnice, 2005. / 1426. H.

Naslov originala:

THE OXFORD HISTORY OF ISLAM

JOHN L. ESPOSITO, editor

(New York: Oxford University Press, 2000.)

Prijevod:

Ahmet Alibašić *Et Al.*

Urednik:

Ahmet Alibašić

Lektor:

Hurija Imamović

Korektor:

Meliha Softić-Alibašić

Tehnički urednik i korica:

Suhejb Džemali, suhejb@yahoo.com

Copyright © 2000 by Oxford University Press, Inc.
Bosnian translation © Ahmet Alibašić

This translation of THE OXFORD HISTORY OF ISLAM,
originally published in English in 2000, is published by
arrangement with Oxford University Press, Inc.

Copyright © 2000 by Oxford University Press, Inc.
Prijevod na bosanski © Ahmet Alibašić

Ovaj prijevod OKSFORDSKE HISTORIJE ISLAMA, koja
je originalno objavljena na engleskom 2000. godine,
objavljen je u saradnji sa Oxford University Press, Inc.

HASIBU SABBAGHU

*graditelju čvrstih mostova
uzajamnog razumijevanja*

i

ISMA'ILU R. AL-FARUQIJU

*znanstveniku i jednom od začetnika
muslimansko-kršćanskog dijaloga*

Sadržaj

- Uvod**
9 JOHN L. ESPOSITO
- I. Muhammed i hilafet**
POLITIČKA HISTORIJA ISLAMSKE IMPERIJE DO MONGOLSKOG OSVAJANJA
15 FRED M. DONNER
- II. Plod drveta znanja**
ODNOS VJERE I PRAKSE U ISLAMU
73 VINCENT J. CORNELL
- III. Zakon i društvo**
ODNOS OBJAVE I RAZUMA U ŠERIJATU
111 MOHAMMAD HASHIM KAMALI
- IV. Nauka, medicina i tehnologija**
STVARANJE NAUČNE KULTURE
153 AHMAD DALLAL
- V. Umjetnost i arhitektura**
TEME I VARIJACIJE
203 SHEILA S. BLAIR I JONATHAN M. BLOOM
- VI. Filozofija i teologija**
OD 8. STOLJEĆA DO DANAS
249 MAJID FAKHRY
- VII. Islam i kršćanstvo**
HISTORIJSKI, KULTURNI I VJERSKI ODNOSI I UTICAJI OD 7. DO 15. STOLJEĆA
283 JANE I. SMITH
- VIII. Sultanati i barutna carstva**

	SREDNJI ISTOK
323	IRA M. LAPIDUS
	IX. Širenje muslimanske vlasti na istok
	ISLAM U JUŽNOJ I JUGOISTOČNOJ AZIJI
373	BRUCE B. LAWRENCE
	X. Centralna Azija i Kina
	TRANSNACIONALIZACIJA, ISLAMIZACIJA I ETNICIZACIJA
411	DRU C. GLADNEY
	XI. Islam u Africi do 1800.
	TRGOVCI, POGLAVICE I SVECI
451	NEHEMIA LEVTZION
	XII. Temelji za obnovu i reformu
	ISLAMSKI POKRETI U 18. I 19. STOLJEĆU
483	JOHN OBERT VOLL
	XIII. Evropski kolonijalizam i nastanak modernih muslimanskih država
521	S. V. R. NASR
	XIV. Globalizacija islama
	POVRATAK MUSLIMANA NA ZAPAD
573	YVONNE YAZBECK HADDAD
	XV. Savremeni islam
	REFORMACIJA ILI REVOLUCIJA?
613	JOHN L. ESPOSITO
665	Hronologija
675	Bibliografija
689	Autori

Uvod

.....
U ime Boga, Svemilosnog, Samilosnog
.....

Uvod

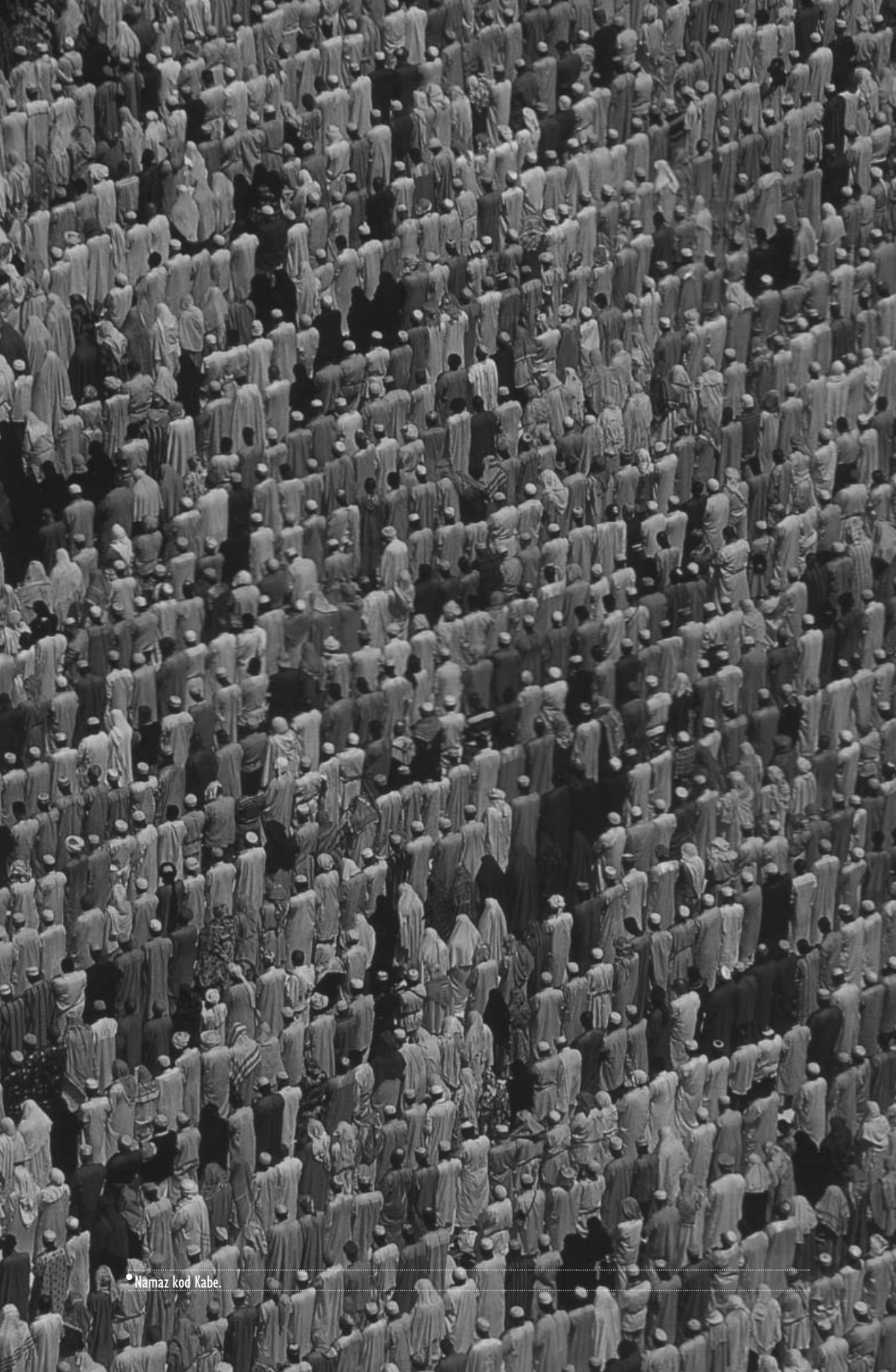
JOHN L. ESPOSITO

Iako najmlađi među velikim svjetskim religijama, islam je sa 1,2 milijarde sljedbenikadruge religija u svijetu po veličini i prva po brzini širenja. Danas se pri spomenu islama ne misli samo na zemlje koje se protežu od Sjeverne Afrike do jugoistočne Azije već i na manjinske zajednice muslimana širom svijeta. Islam je, naprimjer, druga religija po veličini u Evropi, odnosno treća na oba američka kontinenta.

Islam je uticao i utiče na politiku, kulturu i demografiju kako muslimanskog svijeta tako i Zapada. Dešavanja u savremenom svijetu doprinose naglom porastu interesovanja za njegovo proučavanje i upoznavanje sa islamom. Dobar dio tih proučavanja u oblasti religije, historije i društvenih nauka doprinosi da se nadoknadi ranije zapostavljanje islama i promijene predrasude. *Oksfordska historija islama* dio je tog procesa.

U drugoj polovini 20. stoljeća saznajna, ideološka, politička i demografska karta muslimanskog svijeta pretrpjela je velike promjene. Nakon višestoljetne evropske kolonijalizacije, na sceni su se pojavile nove nacionalne države, često kao ishod uspješnih pokreta za nezavisnost. Ali savremena muslimanska historija nije potvrdila očekivanja da će modernizacija dovesti do sve bržeg širenja zapadnjačkog načina života i sekularizacije društvenih zajednica. Ispostavilo se da sekularizacija društva nije neophodan preduslov društvenog, ekonomskog i političkog razvoja.

Islam je danas najznačajnija simbolička i ideološka sila unutar muslimanskog svijeta, i odlučujuće utiče na njegove društvene institucije (obrazovne ustanove, klinike, bolnice, socijalno osiguranje i banke) i politiku. Nasuprot očekivanjima od prije samo nekoliko decenija, islam (islamski simboli, ideologija, organizacije i ustanove) ponovo postaje značajna sila u javnom životu. Snažne islamske organizacije predstavljaju značajne društvene i političke činioce. Zahvaljujući ponovnom usponu islama došlo je do formiranja novih islamskih republika u Iranu, Sudanu i Afganistanu. Istovremeno, islamski pokreti postali su glavna opoziciona snaga u Alžiru, Egiptu, Kuvajtu,

• Nâmaz kod Kabe.

Jemenu, Tunisu, Jordanu, Pakistanu, Palestini/Izraelu, Kašmiru, Centralnoj Aziji i još nekim dijelovima svijeta. Nastojeći da destabilizuju i obore vlade, radikalni islamski pokreti koriste nasilje i napadaju muslimansku elitu kao i zapadne vlade i velike korporacije. Veoma je značajna prisutnost velikih zajednica muslimana na Zapadu. Tokom pedesetih i šezdesetih godina dvadesetog stoljeća veliki broj muslimana – radnika, studenata i stručnjaka – emigrirao je u Evropu i Ameriku. U zapadnim sekularnim društvenim zajednicama oni danas predstavljaju značajno manjinsko stanovništvo i pokreću pitanja sopstvenog identiteta (asimilacije ili integracije), društvenih vrijednosti, učešća u političkom i društvenom životu kao i pluralizma.

Oksfordska historija islama pisana je s namjerom da olakša pristup historiji ove religije. Namijenjena je širokoj čitalačkoj publici, ali je zanimljiva i stručnjacima. Želja nam je bila da najstručnije tekstove učinimo lahko čitljivim i da ih upotpunimo brojnim ilustracijama (Englesko izdanje ove knjige bogato je ilustrirano sa oko tri stotine fotografija. – A. A.). Upotreba stručnih izraza veoma je ograničena, a dijakritički znaci su izostavljeni. Primijenjen je interdisciplinarni pristup poimanju islama i muslimanske historije i civilizacije, zasnovan na djelima velikih poznavalaca islamske religije, historije, umjetnosti i nauke, kao i društvenih nauka. Autori tekstova u ovoj knjizi pripadaju različitim pravcima u okviru svojih oblasti rada, i među njima su znalci ponikli na različitim nacionalnim i religijskim tradicijama. Kao i u slučaju *Oksfordske enciklopedije savremenog islamskog svijeta*, posebno se vodilo računa o zastupljenosti kako muslimanskih tako i nemuslimanskih stručnjaka.

Iako ovu materiju nije moguće sveobuhvatno predstaviti u jednoj knjizi, *Oksfordska historija islama* joj pristupa sa aspekta cjelovitosti. U prvom dijelu knjige dat je pregled nastanka i razvoja klasičnog islama – njegove vjere, društvene zajednice, institucija, nauke i umjetnosti. Nije izostavljen ni historijski susret islama i kršćanstva koji je od ključnog značaja za svjetsku historiju i za odnose između muslimanskog svijeta i Zapada.

Izgedalo je da su invazija Mongola i uništenje Abbasijskog carstva u 13. stoljeću značili kraj izuzetno snažnog širenja islama kao vjere i kao imperije. Umjesto toga, period od 13. do 18. stoljeća, kao što će se vidjeti u poglavljima koja slijede, bio je doba sultanata i carstava na prostoru od Timbuktua do Mindanaoa. Sultanati na teritorijama od Afrike do Kine i jugoistočne Azije nastajali su uporedo sa velikim carstvima – Osmanskim i Safevijskim na Srednjem istoku i Mogulskim u južnoj Aziji. U svakom od njih, na različite načine ispoljavan, islam je doživljavao procvat kao vjera i kao civilizacija. Ali početkom 18. stoljeća muslimanske zajednice u cijelom svijetu počele su da slabe.

Daljih nekoliko poglavlja govori o lokalnim i međunarodnim izazovima s kojima su se islamske društvene zajednice suočavale prije modernog doba i u njemu, prije svega o pokretima za obnovu i reforme islama. U 17. i 18. stoljeću reformistički pokreti javljaju se od Afrike do jugoistočne Azije, uključujući

vehabijski, mehdijski i senusijski, koji su bili reakcija na unutrašnje uzroke stagnacije i slabljenja islama. U 19. stoljeću, veliki dio muslimanskog svijeta suočio se sa prijetnjom izvana – sa širenjem evropskog kolonijalizma. Kolonijalno naslijeđe i brojna muslimanska reagovanja na političke, ekonomske i religijske izazove evropskog imperijalizma u 19. i 20. stoljeću snažno su uticali na muslimanska društva i na odnose između muslimanskog svijeta i Zapada.

Posljednja poglavlja ove knjige bave se perspektivama sagledanim iz ugla današnjice. Oživljavanje islama krajem 20. stoljeća dokaz je njegove vitalnosti. Na pragu 21. stoljeća islam je prisutan doista u cijelom svijetu i stare razlike između muslimanskog svijeta i Zapada blijede. Nema nikakve sumnje da je riječ o velikoj religiji, te je sada neophodno govoriti kako o islamu i Zapadu tako i o islamu na Zapadu. Islam je prisutan u više od 55 muslimanskih zemalja u svijetu; ali i u značajnim manjinskim muslimanskim zajednicama u Evropi i Americi, kao i u tako različitim zemljama kao što su Kina, Australija, Tajland i Filipini (Vidjeti kartu rasprostranjenosti muslimana, str. i). Činjenica je da su islam i muslimanska historija imali i još uvijek imaju aktivnu i značajnu ulogu u svjetskoj historiji.

Želim da odam posebno priznanje svojim kolegama, autorima tekstova u knjizi, koji su se odazvali mojim molbama da izvrše revizije i dopune. Džejms Piskatori (James Piscatori, Oksfordski univerzitet), Tamara Son (Tamara Sonn, Koledž Vilijama i Meri) i Džon O. Vol (John O. Voll, Univerzitet u Džordžtaunu) zadužili su me svojom neprocjenjivom pomoći. Natana DeLong-Bas, moj bivši saradnik za istraživanja, mnogo mi je pomogla u sastavljanju hronologije. Bilo je pravo zadovoljstvo raditi sa Šilom Bler (Sheila Blair) i Džonatanom Bloomom (Jonathan Bloom) kojima pripada zasluga za brojne ilustracije u ovoj knjizi. Savjeti i podsticaji Džin Esposito (Jean Esposito) nisu ni ovog puta izostali.

Autori

UREDNIK

John L. Esposito (Džon L. Esposito) profesor je religije i međunarodnih odnosa, direktor i jedan od osnivača Centra za muslimansko-kršćansko razumijevanje (Center for Muslim-Christian Understanding) na Diplomatskoj školi Edmund Walsh na Georgetown univerzitetu. Glavni je urednik *Okfordske enciklopedije savremenog islamskog svijeta*, a među ostalim njegovim knjigama su: *Islam: pravi put*, *Islamska prijetnja: mit ili stvarnost?* (prijevod na bosanski, Živinice: Selsebil, 2001), *Islam i demokratija* (zajedno sa Johnom Vollom), *Islam i politika*, *Islam u Aziji*, *Položaj žene u islamskom porodičnom pravu*, *Islam i politika: radikalizam, revolucija ili reforma?* i *Muslimani na putu amerikanizacije* (zajedno sa Yvonne Haddad).

AUTORI

Sheila Blair i Jonathan Bloom (Šila Bler i Džonatan Blum) su bračni par naučnika koji su zajednički i pojedinačno napisali veliki broj knjiga i članaka o različitim vidovima islamske umjetnosti i arhitekture. Zajedno su autori knjiga *Islamska umjetnost i arhitektura: 1250. - 1800.* i *Islamska umjetnost*. Šila Bler je napisala *Islamske natpise*, dok Džonatan Blum radi na knjizi *Papir prije štampe*. Zajedno rade na knjizi koja čini dio projekta predstojeće PBS serije o islamskoj civilizaciji.

Vincent J. Cornell (Vinsent Dž. Kornel) vanredni je profesor religije i azijskih i afričkih jezika i književnosti na Duke univerzitetu. Napisao je knjigu *Put Ebu Medjena i Carstvo sveca: moć i vlast u marokanskom sufizmu*. Sada radi na biografiji sjevernoafričkog sufije Ebu 'l-Hasena eš-Šazilija i saraduje sa profesorom Johnom Nikdisijem (Džonom Nikdisijem), dekanom pravnog fakulteta na Univerzitetu Loyola u New Orleansu, na knjizi o primjerima iz islamskog prava.

Ahmad Dallal (Ahmed Dellal) vanredni je profesor za arapski i islamski svijet na Stanford univerzitetu. Piše o historiji islamske nauke i o modernoj islamskoj misli. Autor je knjige *Islamski odgovor grčkoj astronomiji* a objavljivao je članke u časopisima *Arapska nauka i filozofija*, *Časopis američkog orijentalnog društva*, *Nacionalni časopis za srednjoistočna istraživanja* i drugim.

Fred M. Donner (Fred M. Doner) je profesor historije Bliskog istoka na Institutu za orijentalistiku Čikaškog univerziteta, gdje također predaje historiju Bliskog istoka i šef je katedre za bliskoistočne jezike i civilizacije. Autor je knjiga *Rana islamska osvajanja* i *Priče o nastanku islama: počeci pisane historije islama*, a objavio je i veliki broj članaka o ranoj i srednjovjekovnoj historiji islama.

Majid Fakhry (Madžid Fahri) je penzionisani profesor filozofije na Američkom univerzitetu u Bejrutu. Trenutno je gostujući istraživač-saradnik na Georgetown univerzitetu. Među njegovim publikacijama na engleskom jeziku su *Historija islamske filozofije*, *Etičke teorije u islamu*, *Kratak uvod u islamsku filozofiju*, *teologiju i misticizam*, *Filozofija*, *dogma i uticaj grčke misli u islamu* i *Kur'an: moderna*

engleska verzija. Objavio je veliki broj djela na arapskom jeziku.

Dru C. Gladney (Dru K. Gledni) je trenutno dekan Akademije Azijsko-pacifičkog centra, dok mu je položaj profesora za azijska istraživanja i antropologiju na Havajskom univerzitetu u Manoi u mirovanju. Napisao je nagrađivanu knjigu *Kineski muslimani: etnički nacionalizam u Narodnoj Republici Kini*, a autor je i knjiga *Etnički identitet u Kini: stvaranje manjinske muslimanske nacije i Premještanje Kine: muslimani, manjine i drugi podanici*. Urednik je knjige *Stvaranje većine: sastavljanje nacije u Japanu, Kini, Koreji, Maleziji, Fidžiju, Turskoj i SAD-u*.

Yvonne Yazbeck Haddad (Ivon Jazbek Hadad) profesor je historije islama i kršćansko-muslimanskih odnosa na Georgetown univerzitetu i bivši predsjednik Udruženja za bliskoistočna istraživanja. Napisala je knjigu *Savremeni islam i izazov historije*, a koautor je knjiga *Islamsko shvatanje smrti i proživljenja, Islamske vrijednosti u SAD-u: uporedna analiza i Misija u Americi: pet islamskih sektaških zajednica u Sjevernoj Americi*. Priredila je knjigu *Muslimani u Americi* i saradivala na uređivanju knjiga *Islam, spol i društvene promjene, Uticaj islama, Muslimani na putu amerikanizacije? i Kršćansko-muslimanski susreti*.

Mohammad Hashim Kamali (Muhammed Hašim Kemali) profesor je prava na Međunarodnom islamskom univerzitetu u Maleziji. Izučavao je i predavao islamsko pravo u Afganistanu, Engleskoj, Kanadi i SAD-u. Autor je knjiga *Principi islamske jurisprudencije i Sloboda izražavanja u islamu*, kao i brojnih drugih djela.

Ira M. Lapidus (Ajra M. Lapidus) je penzionisani profesor historije i bivši predsjednik Centra za srednjoistočna istraživanja na Kalifornijskom univerzitetu u Berkeleyu. Autor je knjiga *Historija islamskih društava, Muslimanski gradovi u kasnom srednjem vijeku i Srednjoistočni gradovi*.

Bruce B. Lawrence (Brus B. Lorens) profesor je historije religije i islama na Duke univerzitetu, gdje je šef odsjeka za religiju. Mnogo je pisao o predmodernoj i modernoj fazi institucionalnog islama. Specijalnosti su mu indo-perzijski tesavvuf i uporedno proučavanje vjerskih pokreta. Njegovo najnovije djelo je *Rušenje mita: islam bez nasilja*.

Nehemia Levtzion (Nehemaja Levcion) je profesor historije muslimanskih naroda na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalemu. Bivši je predsjednik Otvorenog univerziteta u Izraelu, a trenutno je predsjedavajući Vijeća za planiranje visokog obrazovanja i Odbora za budžet u Izraelu. Među njegovim objavljenim djelima su *Muslimani i poglavice u zapadnoj Africi: islam u oblasti Srednje Volte u pretkolonijalnom periodu, Drevna Gana i Mali i Islam na zapadu: religija, društvo i politika do 1800.*

Seyyed Vali Reza Nasr (Sejjid Vali Reza Nasr) vanredni je profesor političkih nauka na Univerzitetu u San Diegu. Napisao je knjige *Prethodnica islamske revolucije: Džemaat-i islami u Pakistanu i Mevdudi i oživljavanje islama*. Specijalizirao je odnose između države i društva u muslimanskim zemljama i za ulogu islama u politici.

Jane I. Smith (Džejn I. Smit) profesor je islamskih studija na Hartford Seminary i kodirektor Macdonald centra za proučavanje islama i kršćansko-muslimanske odnose. Učestvuje u radu Nacionalnog i Svjetskog vijeća crkava na međuvjerskom dijalogu. Njena najnovija knjiga je *Islam u Americi*. Urednica je časopisa *Muslimanski svijet* i saraduje na uređivanju *Enciklopedije žena u muslimanskom svijetu*, koja je u pripremi.

John Obert Voll (Džon Obert Vol) je profesor historije islama na Georgetown univerzitetu, kao i kodirektor Centra za muslimansko-kršćansko razumijevanje u tom gradu. Bivši je predsjednik Udruženja za srednjoistočna istraživanja. Autor je, između ostalog, knjige *Islam: kontinuitet i promjene u savremenom svijetu*, a koautor je s Johnom Espositom knjige *Islam i demokratija*.

Riječ urednika

Objavljivanje *Oksfordske historije islama* na bosanskom jeziku nesumnjivo je značajan doprinos izučavanju historije islama u nas. U poređenju sa drugim sličnim historijama (Cambridge *Cambridge History of Islam*, *Cambridge Illustrated History of the Islamiv World*, *A History of Islamic Societies*, da spomenemo samo neke) ova historija se izdvaja svojim uravnoteženim pristupom kada su u pitanju različiti aspekti islama kao vjere i civilizacije, te različiti geografski prostori i razdoblja historije islama. To ne znači da mnogi čitaoci, posebno oni stručni, neće imati zamjerki na sadržaj: Da li je formativnom periodu islamske historije, s obzirom na njegov određujući uticaj na kasniju povijest islama, trebalo posvetiti više od desetak strana? Da li je Andaluzija zasluživala više prostora? Da možda neki aspekti islamske civilizacije nisu prenaplašeni, a drugi zapostavljeni i marginalizirani? Ova i druga pitanja su legitimna za svaku, pa i ovu knjigu. No, i danas, kao i na početku projekta prije dvije godine, čvrsto smo uvjereni da je ovo jedna od boljih jednotomnih historija islama na tržištu. To nas, međutim, ne sprječava da čitaoca upoznamo sa našim rezervama prema određenim stavovima ili podacima iznesenim u ovom djelu. Neke propuste bi prosječno informirani čitalac i sam primijetio, kao naprimjer podatak u originalnoj karti o rasporedu muslimana u svijetu da u Hrvatskoj ima 16-35% muslimana. Tu smo grešku korigirali jer se očito radilo o propustu. Na drugim mjestima se ne može govoriti o greškama, ali smatramo potrebnim izraziti svoje neslaganje. Naprimjer, Rašid Gannuši i Huršid Ahmed se mogu klasificirati i kao islamski modernisti, ali se ni po kojem osnovu ne mogu svrstati u istu skupinu sa indonežanskim Nurčoliš Madžidom. Također, imamo rezerve prema upotrebi termina 'sveti ljudi' za sufije i evlije, 'sveti rat' u značenju džihada ili 'Poslanik islama' za Muhammeda, a.s.. Upitno je i koliko kineski jihevani zaista imaju zajedničkog sa egipatskim Ihvanima. Nadalje, sigurno je da je Ebu Bekr od samog početka nazivan halifom u smislu nasljednika Božijeg poslanika a da je Omer, drugi halifa, prozvan emiru 'l-mu'mininom, te stoga nije tačno da je titula emiru 'l-mu'minin bila u upotrebi prije titule halife, kao što tvrdi autor prvog poglavlja. Tačno je, pak, da je došlo do promjene u sadržaju pojma halifa od 'nasljednika Poslanika' do 'namjesnika Božijeg', pa čak i 'sjenke Božije' na Zemlji. Muslimanskom čitaocu posebno sporno može biti prvo poglavlje. U tome nije usamljen, no smatrali smo da treba ostati vjeran originalu i dosljedno prevesti autorske tekstove bez intervencija. Nekoliko spornih slučajeva koje smo ovdje naveli samo su ilustracija naših drugih rezervi prema sadržaju ove knjige.

Englesko izdanje knjige bogato je ilustrirano sa dvije stotine crno-bijelih i oko stotinu ilustracija u boji. Kako izdavačka prava za te ilustracije nema Oxford University Press, već tridesetak različitih izvora do čijih odobrenja nismo mogli doći, mi smo bosansko izdanje ilustrirali sa oko dvije stotine pedeset ilustracija po vlastitom izboru. Komentari su negdje preuzimani iz izvora odakle su i slike, dok su drugdje izvorno naši.

U nastojanju da se ispoštuju vremenski rokovi preuzeti ugovorom sa Oxford University Pressom o pripremi bosanskog izdanja, neke faze u pripremi knjige su ubrzane, što je rezultiralo omaškama u korekturi teksta, nekonzistentnostima u transliteraciji i sličnim propustima. Zbog toga nam je jako žao i nadamo se da će ti propusti u narednom izdanju biti otklonjeni.